

**A BUDASZENTLŐRINCI
PÁLOS KOLOSTOR ROMJA
A BUDAI PARKERDŐ
LÁTVÁNYOSSÁGA LESZ**

Franciscy Pál Vilmos

Igen sok elhanyagolt műemlék található erdőgazdasági kezelésben levő területen.

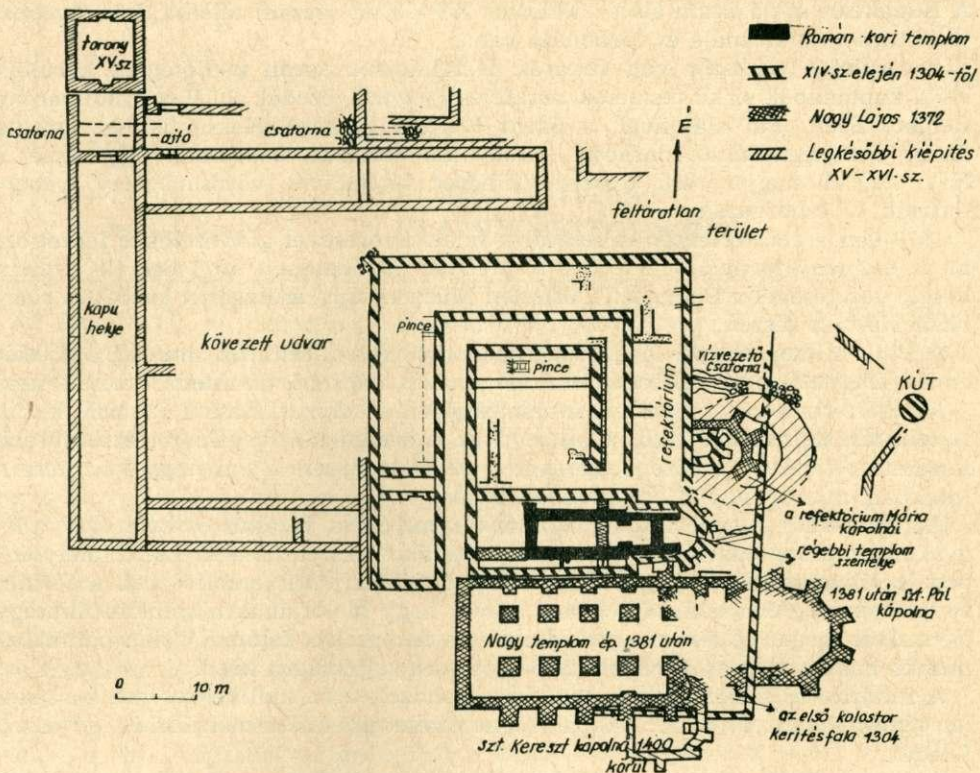
Ilyen a Budai hegyek legjelentősebb, kevesek által ismert műemléke, a Budapest II. kerület Budakeszi út 91—95. szám alatt található, középkori Magyarország hajdan legnagyobb kiterjedésű, mezőváros nagyságú kolostorának, — a budaszentlőrinci pálos főkolostornak rommezeje is, mely méreteiben hazai műemlékeink közt is egyedülálló.

Az egyetlen magyar alapítású szerzetesrendet, a pálosok remete szerzetét a tatárjárás után 1263-ban Őzséb esztergomi kanonok alapította. A fogadalomból karthauziak módján hallgató, fehérkámzsás szerzetesek 1290-ben kezdték el és 1310 körül fejezték be a János-hegy és a Hárs-hegy nyergén a hatalmas monostor építését. 1381-ben Nagy Lajos a Velencei Köztársaságtól megnyerte Szt. Pál remete holttestének átengedését, kinek bebalzsamozott maradványait ugyancsak itt őrizték, mint a rend becses ereklyéjét. A budaszentlőrinci monostor lett a pálosok országos, majd nemzetközi főkolostora és a magyar művelődés fellegvára. Ennek a rendháznak volt jámbor lakója Báthory László, ki egykorú hagyomány szerint a király könyvtára számára 1430-ban magyarra fordította a bibliát. (Báthory valójában nem bibliafordító, — szentírás-magyarzatokat írt magyar nyelven.) Más pálosok pedig világiak számára írtak magyar kódexeket, latin és magyar verseket. Értettek a könyvmásoláshoz, betűfestéshez, a zenéhez, az orvostudományhoz, a képző- és iparművészethez. A kolostor Mátyás király uralkodása idején élte fénykorát. A rendházat a hozzá tartozó, Mátyás templommal vetekedő méretű és szépségű templomot és gazdasági épületeket tovább bővítették. Közel hatszáz lakója volt, s mint az ország legnagyobb, legszebb anyarendháza, nemcsak szellemi, hanem gazdasági, ipari központ is. Önálló gazdasági egységet képviselt, az uralkodótól pallosjogot kapott.

A barátok szőlő-gyümölcs és virágkertészettel foglalkoztak a Petneházy réten és a Hárs-hegyen. Maguk termelték ki a környező erdőkből a fát, rendkívül magas, az országban a legdúsabb, 60%-os vastartalmú ércet és feltehetően aranyat, ezüstöt is bányásztak a Hárs-hegyen és János-hegyen. Vas, színesfémöntő és kovácsműhelyeik voltak, szobrászok, táblakép-, freskófestők, üvegfüvők, üvegfestők, híres orgonakészítők dolgoztak itt.

A budaszentlőrinci anyaintézmény látta el a Magyarországon felépített 98, az Erdélyben épített 11 és Európában épített valamennyi, számszerint 207 pálos kolostort kőfaragó mesterekkel, építőmesterekkel és egyéb mesterségek hozzáértő művelőivel. A kolostor lakói között voltak iparosok: szűcsök, szabók, csizmadiák.

Mátyás király gyakran ellátogatott a kolostorba, dicsérte a remeték buzgó, szigorú vallási életét. Különösen budai vadászatai során vendégeskedett náluk, s „l elkét üdíteni” velük lejárt a borospincébe, hol jó bor mellett tartalmas eszme-

A Budaszentlőrinci Pálóc kolostor alaprajza Dr. Zolnay László nyomán

cseréket folytattak. A krónikák szerint különösen a pálosok akkori perjelét, Gergelyt kedvelte.

A törökudulás hírére a kolostor értékeinek egy részét sikerült Észak-Magyarországra szállítaniuk, de a török ostromgyűrű miatt Remete Szent Pál bebalzsamozott maradványait, a kegyszerek és templomi felszerelések nagy részét a kolostor közelében rejtették el. Buda elestével a szerzetesek legnagyobb része elmenekült, csak egy maroknyi elszánt barát maradt a kolostorban. 1526. szeptemberében a törökök a kolostorban maradt barátokat mind felkoncolták, tíz napon keresztül dúlták a kolostort, majd felgyújtották és földig lerombolták. Kőveiből évszázadokon át építkezett a környékbeli lakosság. A romokat pusztította a nap, fagy és az eső.

Jelenleg mintegy 12—16 ezer m² összterületű rommező. Az egész romcsoport fás, bükkös ligetben áll, másfél száz éves bükkjei természetvédelem alatt állnak. A Vadaskerten kívül ez a feketeharkály egyetlen és utolsó budai fészkelőhelye.

A Budakeszi út 91. szám alatt van a főtemplom XVI. századi szentélytoldata, a kolostor műhelyei, gótikus-kváderes kifalazású 24 méter mély 3,5 m széles kútja is. A Budakeszi út 93. szám alatt található a XII—XIII. századi kápolna és az arra épített XIV. századból származó Szent Pál kápolna, a XIV. sz. építésű háromhajós kéttornyos Szent Lőrinc templom romja és a templomtesttől É-ra fekvő, háromszor 10×40 méter méretű kolostor kvadrum. A kolostor-épület nyugati része a legépebb. Itt helyezkedik el, — valószínűleg 7×10 m terjedelemben a pálosok celláriuma, a Mátyás által többször látogatott pince is.

A Budakeszi út 95. szám alatt a kolostor XV—XVI. századi toldata, fala, kerítést védő tornya, csatornája és fürdőháza van.

A területen többször volt feltárás. E feltárások során padlótéglák kerültek elő a kápolnából, sírkő részletek, torzfejes gyámkő töredék, XIV. századi zárókő Remete Szent Pál alakjával, a Szent Kereszt kápolna Kassai István faragta díszes szentségházának darabjai, a kápolna boltozati bordáinak egy része, a XIV. századi nagyméretű, díszes falpillérek rétegekővei, vörösmárvány szobor-töredék és csontvázak.

1970-ben a romterületen keresztül a falak áttörésével gázvezetéket fektettek. Ez az esemény fordulatot hozott a romterület történetében. 1971-ben Dr. Zolnay László vezetésével a Budapesti Történeti Múzeum újra ásásokat kezdett a romterület intakt részén.

A Pílisi Állami Parkerdőgazdaság bekapcsolódott a feltárási munkába. A Műemlékfelügyelőséggel közösen feltárási és helyreállítási ütemtervet készítettek.

Az egész romterület egységes műemlékvédelmi helyreállítására sor nem kerül. A feltárási munkákon kívül állagmegóvás, átmeneti konzerválás a legsürgősebb feladat. A falelemek közé beszivárgó gyökérzet éppen olyan nagy kárt tesz a falakban, mint a fagy, a hó, az eső és a hőség.

Az elképzelés szerint a főkolostor és a templom a kiváltás és bemutatás tárgya. A templom falait az alapokig lebontották, szintjét 1,2—1,5 méter mélységben lesüllyesztették, — ezért felemeléseket és talajszint emelést kell a terület egy részén végrehajtani. A kolostor három nagy blokkjának alapfalain mintegy egy méter magas töltés van. Ezt eltávolítva nemcsak a felmenő falak bontakoznak ki, hanem még azok vakolata, padlózata is napvilágra kerül.

A feltárási és ideiglenes állagmegóvási munkák után kell végrehajtani a terület végleges konzerválását. Ennek megtervezése műemléki-mérnöki és kertészeti feladat.

A helyreállítás során romparkká alakul a terület, összhangban a környező táji adottságokkal, a parkerdővel.

A tereprendezés és a részbeni felfalazások után a hely történeti hangulatának megfelelő fásítással, gyepterületkiképzésekkel kialakított romkert a kialakult kirándulócspot egyik látványosságá, kirándulási cél lesz.

A terület régészeti holtterében fel lehetne építeni a Budapesti Erdészeti székházát, melyben kőtár és helyi múzeum is létesülhetne, bemutatva a hely dokumentációját és a Mátyás kori vadászati emlékeket.

Érdekes, újszerű régészeti feladat — erdészeknek.

(folytatás a 83. oldalról)

Vihrov, az alkotó tudós felett. Vihrovban a szerző az orosz ember ideálját igyekszik megjeleníteni: önzetlen, intrikáktól és formális karriertől magát távol tartó ember, akinek Gracianszkij tevékenységében is csak az fáj, hogy szerelmét, az erdőt pusztítja. Vihrov nyugodt passzivitásával, az ügyre való koncentrálásával végül is diadal-maskodik — ellenfeleit elsöpri az idő és saját aljasságuk. (Scseglov megfigyelése szerint Leonov feleslegesen alkalmazza a forradalom előtti árulás motívumát Gracianszkijnál, mivel így egyedivé teszi az egyébként jellegzetes figura bűnhődését.) A két központi szereplő sorsának párhuzamos megmutatása, ugyanazon eseményekre való eltérő reagáltatása lehetővé teszi Leonovnak, hogy a két figurát apró részletekig kimunkálja, és ily módon fogalommal váló típusokat teremtsen. Maga a könyv végigkíséri az orosz történelem fél évszázadát, a világháború kitörésének napjaiból ism-

(folytatás a 89. oldalon)